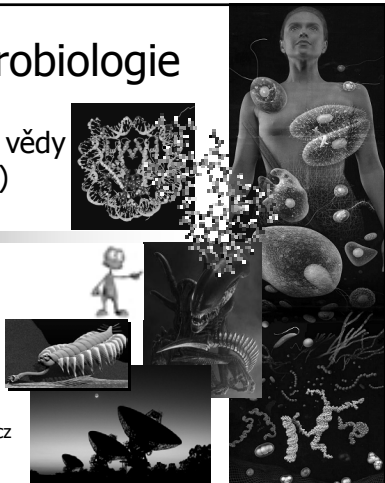

Úvod do astrobiologie

aneb zrození nové vědy
(její principy a cíle)

Vladimír Kopecký Jr.

Fyzikální ústav
Matematicko-fyzikální fakulty
Univerzity Karlovy v Praze
<http://biomolecules.mff.cuni.cz>
kopecky@karlov.mff.cuni.cz

Co je to astrobiologie?

Historické kořeny astrobiologie

- **Anaxagorás** (500–428 př.n.l.) uvažuje o Měsíci jako o tělese podobném Zemi i s životem
- **Empedoklés** (493–433 př.n.l.) a **Démokritos** (460–370 př.n.l.) uvažují o evolučním atomistickém vývoji v přírodě
- Italský filozof **Giordano Bruno** píše o mnohosti obydlených světů – upálen r. 1600
- **Johannes Kepler** popisuje cestu na Měsíc a setkání s jeho obyvateli
- **Newton** a **Herschel** zabývají sluneční soustavu živými bytostmi (včetně Slunce) a filozof **Immanuel Kant** (1724–1804) spekuluje o jejich povaze
- 1828 německý chemik **Fridrich Wöhler** demonstruje vznik močoviny z anorganických látek
- **Charles Darwin** uvažuje o vzniku života „v teplém rybníčku“ ve svém dopisu J. Hookerovi (1871)
- **Camill Flammarion** (1842–1925) spekuluje o životě na Marsu a Venuši

F. Wöhler
(1800–1882)

J. Kepler
(1571–1630)

Ch. Darwin
(1809–1882)

■ S. J. Dick: Život v jiných světech. Mladá fronta (2004).

Co je to astrobiologie?

Astrobiologie na úsvitu nového věku

- 1949 – G. A. Tikhov a V. Fessenkov zakládají v Kazachstánu **Astrobotanický ústav**
- 1953 – Gavril Tikhov používá poprvé název **astrobiologie** v titulu knihy
- 1958 – Melvin Calvin poradcem NASA pro mimozemský život
- 1959 – Coconino & Morisson: článek „Pátrání po mezihvězdném spojení“
- 1960 – Joshua Lederberg zavádí pojem **exobiologie**
- 1976 – sondy **Viking** pátrají po životě na Marsu
- 1984 – byl založen **SETI Institute** ředitelem C. Sagan
- 1998 – **NASA Astrobiology Institute**, ředitelem B. Blumberg
- 2009 – Nobelova cena pro astrobiologa J. W. Szostaka

NASA ASTROBIOLOGY INSTITUTE

J. W. Szostak
(*1952)

G. A. Tikhov
(1875–1960)

J. Lederberg
(*1925)

B. Blumberg
(*1925)

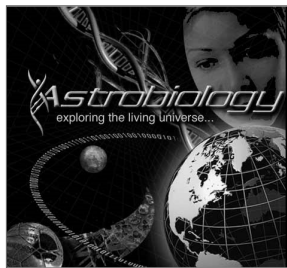

M. Calvin
(1911–1997)

Co je to astrobiologie?

Definice vědního oboru

- **Astrobiologie** je věda o vzniku, vývoji, rozšíření a budoucnosti života ve vesmíru
- Jde o **multidisciplinární vědní obor** užívající řadu vyspělých technologií
- **Exobiologie** byl původní název méně široce pojatého vědního oboru

- Fundamentální cíle oboru byly formulovány v „NASA Astrobiology Roadmap“ <http://astrobiology.arc.nasa.gov>

■ Nature Insight – Astrobiology. Nature 409 (2001) 1079–1122.

Co je to astrobiologie?

Způsob vědecké práce oboru

- **Multidisciplinární věda**
 - Spojení disciplín z věd o Zemi, biologických věd a kosmického výzkumu (zahrnuje obory od mikrobiologie, ekologie, molekulární biologie, paleontologie, astronomie, planetologie, chemie, fyziky etc.)
- **Planetární správcovství**
 - Ochrana životního prostředí na Zemi i jiných planetách, především z hlediska možné kontaminace, dlouhodobá obyvatelnost světů
- **Společenská odpovědnost**
 - Dopady objevů na společnost, náboženství, filozofii, etiku, kvalitu života a vzdělávání
- **Přesah a vzdělávání**
 - Popularizace a snaha o pochopení našeho místa ve vesmíru

■ D. Morrison, Astrobiology 1 (2001) 3–13.

Co je to astrobiologie?

Fundamentální otázky astrobiologie

- **Odkud jsme přišli?**
 - Aneb jak vznikl a vyvíjel se život na naší planetě?
 - Co je vlastně život?
- **Jsme ve vesmíru sami?**
 - Aneb existuje někde jinde ve vesmíru život?
 - Je náš vesmír opravdu biofilní?
- **Jaká je naše budoucnost na Zemi a mimo ní?**
 - Aneb kam se podějeme ve vesmíru?
 - Staneme se kosmickou supercivilizací?

■ D. Morrison, Astrobiology 1 (2001) 3–13.

Fundamentální otázky

Vznik života na Zemi

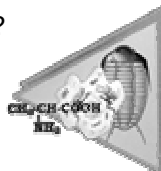
- Kdy a kde konkrétně život na Zemi vznikl?
- Jaký druh energie pohání vznik života?
- Jaké stavební kameny jsou potřebné ke vzniku živých soustav?
- Umíme napodobit podmínky prebiotické evoluce?
- Jsme schopni stvořit umělý život in vitro?
- Existuje reálná možnost přenosu biologického materiálu mezi planetami?
- Nepřišel život z Marsu?

Fundamentální otázky

Principy organizace

- Existují obecné fyzikálně-chemické principy jimiž se život řídí?
- Musí být život založen pouze na uhlíkatých sloučeninách a vodném prostředí?
- Jaká je potřebná úroveň komplexity systému aby se stal živým?
- Umíme definovat co je vlastně život?
- Podaří se nám ustanovit teoretickou biologii?

Fundamentální otázky

Procesy evoluce života

- Rozumíme dokonale procesu evoluce?
- Je evoluce v počátcích vzniku života horizontální či vertikální proces?
- Jak ovlivňuje vznik ekosystémů evoluci?
- Jak ovlivňují ekosystémy jednotlivé druhy?
- Co je hnacím motorem evoluce?
- Lze evoluci prediktivně modelovat?
- Směřuje evoluce nevyhnutelně ke komplexnějším a inteligentnějším organismům?

Fundamentální otázky

Evoluce ekosystémů

- Je oboustranný vztah mezi živými organismy a planetárním prostředím nevyhnutelný?
- Jak funguje koevoluce života a planety?
- Co víme o této koevoluci z fosilních záznamů?
- Je koevoluce „stabilní“ anebo spíše katastrofický proces?
- Jaká úroveň komplexity je nutná aby byl systém „evolučně stabilní“?

Fundamentální otázky

Limity života ve vesmíru

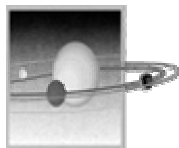
- Jak fungují extremofilní organismy?
- Mají extremofilní organismy nějaký bližší vztah ke vzniku života?
- Existují na Zemi typy prostředí, které život nekolonizoval?
- Existují biochemické limity života?
- Existují na Zemi typy ekologických nik podobných těm na jiných tělesech sluneční soustavy?

Fundamentální otázky

Obyvatelnost planet

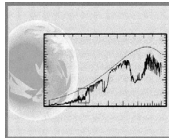
- Jak dochází k formování planet?
- Jak vznikají planetární systémy?
- Jsou stabilní planetární soustavy ve vesmíru časté?
- Kde máme v Galaxii hledat obyvatelné planety?
- Jaký druh planet má dostatečné zásoby vody?
- Kde se musí planeta nacházet v planetárním systému aby byla obyvatelná?
- Jsou obyvatelné planety raritou?

Fundamentální otázky

Rozpoznání znaků života

- Rozpoznáme strukturní rysy života ve fosilním záznamu?
- Poznáme chemickou analýzou dávnou přítomnost života?
- Umíme spektroskopicky detekovat znaky života ze zastoupení plynů v atmosféře?
- Jak poznáme že je něco živé?
- Jsme schopni rozpoznat projevy vyspělé kosmické civilizace?

Fundamentální otázky

Hledání života ve vesmíru

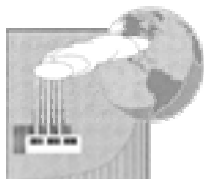
- Kde jinde než na Zemi se může vyskytovat život?
- Jak jej hledat na jupiterově měsíci Europa?
- Existují exotické prebiotické formy na Titanu, Tritonu či kometách?
- Existoval či existuje život na Venuši?
- Byl někdy v minulosti na Marsu život?
- Je na Marsu život a kde jej hledat?
- Umíme zabránit kontaminaci při přenosu vzorků či přistání sond?

Fundamentální otázky

Změny ekosystémů

- Jak lidstvo ovlivňuje životní prostředí?
- Jaký je dopad atmosférických či geologických změn na biosféru?
- Ovlivňuje dlouhodobě sluneční aktivita ekosystémy?
- Má okolní kosmický prostor vliv na pozemskou biosféru?
- Jaký je vliv globálních katastrof?
- Existuje „trvale udržitelný rozvoj“ technické civilizace?

Fundamentální otázky

Expanze života do vesmíru

- Co se stane s životem když opustí ochranu zemské atmosféry, magnetosféry a gravitačního pole?
- Mohou se organismy a ekosystémy adaptovat na zcela nové prostředí?
- Existují praktické cesty jak cíleně modifikovat organismy pro kosmické prostředí?
- Jsou lidé technicky schopni mezihvězdných letů?
- Je civilizace schopna globální kolonizace vesmíru?

Astrobiologická matice

Shrnutí předešlého...

		planetologie		astrofyzika		abogenní prebiotická
fyzika				nukleosyntéza, zdroj hvězd	hmotnost hvězd	
chemie				chemická evoluce mezihvězdné hmoty	radiace	život
geologie		chemie sluneční mlhoviny		vznik planet a hvězd	záření mladých hvězd	
biologie		akrece, exoplanety	poruchy, impakty	aktivita protoslunce	hvězdní sousedé	evoluce
		prebiotická evoluce		změny sluneční aktivity		
		evoluce biosféry, atmosféry, povrchu, etc. zpětná vazba biosféry, globální cirkulace, klima				
					supernovy, molekulární mračna, galaktické proudy	

■ A. Miszer & A. Kereszturi, Lunar and Planetary Science XXXIV (2003) 1114.

Je astrobiologie věda?

Ohlas oboru v organizacích

- V roce 1982 založila Mezinárodní astronomická unie **Komisi 51 – Bioastronomii**
- Mezi cíle komise patří
 - Hledání planet kolem cizích hvězd
 - Úmyslné i neúmyslné pátrání po rádiovém vysílání mimozemského původu
 - Hledání biomolekul v kosmickém prostoru a studium procesů vedoucích k jejich vzniku
 - Spektroskopické detekční techniky sloužící k odhalení biologických procesů ve vesmíru
 - Koordinace výzkumu na mezinárodní úrovni
- URL: <http://www.iau.org>

Je astrobiologie věda?

Ohlas oboru na webu

- **NASA Astrobiology Institute** <http://nai.arc.nasa.gov/>
- **Astrobiology @ Ames Research Center**
<http://astrobiology.arc.nasa.gov/>
- **Astrobiology Magazine** <http://www.astrobio.net/>
- **Origins** <http://www.exploratorium.edu/origins/>
- **SETI Institute** <http://www.seti.org>
- **Astrochem.org** <http://www.astrochem.org/>
- **NASA Center for Computational Astrobiology**
<http://cca.arc.nasa.gov/>
- **Astrobiology.com** <http://www.astrobiology.com/>

Je astrobiologie věda?

Vědecký ohlas oboru

- Nejprestižnější vědecký časopis **Nature** věnoval jedno číslo tématu astrobiologie v roce 2001 ([Nature 409 \(2001\) pp. 1079–1122](#))
- Od roku 2001 vychází vědecký časopis **Astrobiology**, vydává Maty Ann Libert
- Od roku 2002 vychází **International Journal of Astrobiology**, vydávaný Cambridge University Press

Doporučená literatura

- S. J. Dick: *Život v jiných světech*. Mladá fronta, Praha 2004.
{Populárně naučná kniha o historii a možných aspektech pátrání po mimozemském životě}
- C. F. Chyba, K. P. Hand: *Astrobiology: The study of the living universe*. Annu. Rev. Astron. Astrophys. 43 (2005) 31–74.
{Obecný přehled, který jde do detailů}
- D. Morrison: The NASA astrobiology program. *Astrobiology* 1 (2001) 3–13.
{Základní program astrobiologického výzkumu}
- **Nature Insight: Astrobiology**. *Nature* 409 (2001) 1079–1122.
{Série přehledových článků od různých autorů. Články jsou zaměřeny na různá témata od prebiotické evoluce až po SETI}
- J. D. Rummel: Planetary exploration in the time of astrobiology: Protecting against biological contamination. *Proc. Natl. Acad. Sci.* 98 (2001) 2128–2131.
{Zajímavá úvaha nad odpovědností za kontaminaci planet}

Astrobiologie je věda!

... doufejme, že vás nebude nudit...
